

CENTENARIO NACIMIENTO
CARDENAL **TARANCÓN**
1907-2007

WWW.CARDENALTARANCÓN.ORG

EL CARDENAL TARANCÓN, MEMÒRIA DEL NOSTRE CANVI HISTÒRIC

Alfonso Álvarez Bolado, S.J.

Excel·lentíssim Senyor President i membres del Magnífic Ajuntament de Burriana, senyores i senyors:

Primer de tot desitge expressar-los a vostès i al professor Paul Preston el meu sincer i cordial agraïment per haver-me convidat a participar en aquest homenatge al cardenal Tarancón, al celebrar aquest centenari del seu naixement. A pesar de la nostra diferència d'edat i de dignitat ens professàvem un profund i sincer afecte. Ell va sol·licitar en diverses ocasions la meua col·laboració i jo li la vaig prestar amb molt de grat. El seu darrer favor va tindre lloc quan fa vint-i-tres anys la Universitat Pontifícia de Comillas el va nomenar doctor *honoris causa* de la seua facultat de Teologia. Va tindre l'amabilitat de suggerir a la facultat que fóra jo qui s'encarregara de fer el seu *laudatio*, és a dir, l'apologia dels seus mèrits per a rebre tal honor. M'alegra poder expressar públicament, en aquesta ocasió, l'afecte que sempre li vaig professar.

En publicar en aquella altra ocasió la meua *laudatio*, la vaig titular *El Cardenal Tarancón, memoria viva de la Iglesia de Espaya*.|| Avui, a l'arreglar la major part de les idees i sentiments que ja llavors vaig exposar, he acceptat amb gust el títol suggerit pel professor Preston, *El Cardenal Tarancón: memòria del nostre canvi històric*. La seua vida, efectivament, va estar entrançablement entremesclada amb les fortunes i les dissorts de la seua pàtria i, per tant, amb el nostre profund canvi col·lectiu. Memòria que segueix viva i necessitem que ho seguisca sent.

La nostra història comuna té un deute molt gran amb el cardenal Tarancón, i aquest acte d'homenatge que Burriana li tributa dóna cos – amb bon títol per a això – al desig d'amplíssims sectors de la societat espanyola i

del mateix Estat, que hagueren desitjat també protagonitzar un acte com aquest. Burriana dóna forma i veu a aqueix desig col·lectiu d'homenatjar Vicente Enrique i Tarancón com a exemple del tractament de la contemporània història d'Espanya; per descomptat, com a mestre en les coses que es refereixen a Déu i, en conseqüència, en les que es refereixen al bé de la comunitat tant eclesial com política.

Quan José Luís Martín Descalzo en 1982 va presentar a Don Vicente el seu llibre, *Tarancón, el cardenal del cambio*,|| li va replicar amb la seua vivor característica: «Jo el cardenal del canvi? Jo no he canviat res. Jo vaig ser un home a qui van posar en un lloc difícil en un moment difícil. I que va fer el que va saber i com va saber. A mi em va posar Roma en aquest ball i vaig haver de ballar al so que em van marcar».¹

Partint del títol de Martín Descalzo, i de la humil rèplica de Don Vicente, queda clar que ens trobem davant un dels homes-pont, al servei de l'Església i la societat espanyoles entre les dos vores del *canvi major*, més veloç, i menys calculable, que haja patit aquesta societat i aquesta Església, almenys des de les albors de l'Espanya moderna. Fa molts anys que d'aquest canvi, per antonomàsia, en dic *el canvi major*.

Quan es té com a horitzó aquest gran canvi –encara que no és cert que el cardenal «no canviara res»– és cert que no va ser cap *Prometeu del canvi*. Tan gran era l'avinguda del que necessitava canviar, que del que menys necessitàvem era de protagonistes narcisos. Tots aquells que es van presentar a ensellar aquest canvi, ja des dels anys que Don Vicente s'ordenava de sacerdot –homes, moviments, forces socials– van ser descavalcats sense més contemplacions i conduïts allà on no volien anar. Així apareix quan ara, quasi vuitanta anys més tard, mirem arrere.

---

¹ JOSÉ LUIS MARTÍN DESCALZO , *Tarancón, EL cardenal del cambio*, Barcelona 1982.

I si açò havia d'esdevindre's amb totes les nacions europees, Espanya ho tenia encara més difícil. La nostra pàtria a més de les mutacions que estaven per vindre sobre tots, en tenia d'altres pendents des de llarg temps. «Espanya ha travessat en la meitat del segle XX –va escriure Hilari Ragner en 1977– el mateix drama espiritual que França va viure als finals del XVIII: la confrontació entre l'Església i la Revolució».²
 || Tenia raó Ragner.

Però perquè Espanya tenia encara al començament dels anys trenta eixa decisiva «assignatura pendent», allò amb el que l'església i la societat espanyoles es trobaran en els cinquanta anys de la nostra història que intervenen entre l'any 1929 –en què Don Vicente s'ordena sacerdot– i l'any 1981 –en què deixarà de ser, per tercera i última vegada, president de la Conferència Episcopal Espanyola–serà molt més que el desafiament de la revolució burgesa i la revolució industrial i proletària. Serà també amb *la revolució cultural* –que, entre tòpicament i emblemàtica, vam referir al maig de 1968||– i amb *la revolució tecnològica* o de la *comunicació*, en creixent *fieri* encara.

El franquisme primer esmorteeix, i després dissimula durant alguns anys aquesta confrontació, però finalment no fa sinó embassar i acumular l'avinguda que es desbordarà amb ímpetu irresistible. Amb aquesta *sobrecàrrega de canvi* es trobaran l'Església i la societat espanyoles especialment entre 1966 i 1982, anys en els quals toca a Don Vicente jugar papers importants i molt representatius, però que començava ja a plantejar-se i també a complicar-se precisament en 1929, l'any que Don Vicente Enrique i Tarancón assumia animosament el seu ministeri sacerdotal.³ Vista

² H. RAGUER, *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*, Barcelona, 1977, p.7.

³ «Jo vaig poder conèixer i viure amb intensitat els esdeveniments d'aquells temps. Ordenat sacerdot en 1929, vaig assumir amb altres sacerdots la missió de difondre i propagar l'Acció Catòlica durant els anys de la República. Vaig recórrer quasi totes les províncies espanyoles i em vaig posar en contacte molt íntim amb el poble», Cardenal VICENTE E. i TARANCÓN, “El cristiano ante el actual momento político. Tentaciones y nuevas posibilidades”, *Sal Terrae*, núm. 386, gener 1983, p. 7.

en la seua totalitat la pel·lícula d'aquests cinquanta anys llargs, cal prendre els termes de la seua rèplica a Martín Descalzo com un testimoniatge d'extraordinària lucidesa: *sí, certament; lluny de canviar res, ell mateix seria profundament canviat*, i amb eixa mateixa Església a la causa de la qual es dedicaria per a tota la vida.

En el si d'un canvi així, no era important posar-se a canviar res, sinó canviar u mateix i ajudar els altres, sense perdre's. Per a això cal tindre memòria i fer-se memòria dels altres. Des d'una perspectiva creient, a mi em sembla que qui va ficar Don Vicente en eixe ball, abans i a través de Roma, va ser Déu. A aquest efecte l'havia proveït d'una memòria eclesial veritablement prodigiosa i d'una exquisida fidelitat, de manera que el «so segons el qual va haver de ballar» va anar quedant gravat en la seua vida i en les seues paraules fins a convertir-lo en memòria vivent d'eixe canvi. Memòria no només d'Església, sinó també de pàtria.

Aquesta és la raó que Burriana, aquest poble de creients i de ciutadans, va aprendre a estimar-lo, segueix estimant-lo i vulga recordar-lo. Sap bé que el *canvi major* no ha acabat, i sap també que els desmemoriats – tiren per la dreta o per l'esquerra– acaben sense futur, perquè acaben sense identitat. Enmig d'un canvi tan intensiu el cardenal Tarancón els inspira – ens inspira– confiança, familiaritat.

Quant a nosaltres, teòlegs i historiadors (alguns ambdues coses alhora), polítics potser, ¿serem capaços d'imaginar el futur, si deixem en l'oblit aquella memòria d'Església i d'Espanya que Vicente Enrique i Tarancón va deixar gravada en la seua persona, i que ens mostra fil per randa com es cusen innovació i fidelitat en una mateixa història? Recordant la història viscuda del cardenal podríem recordar l'esforç i la consecució que va suposar el pas del Vaticà I al Vaticà II i, de cara al nostre present i futur, com l'Església pot tractar *sempre* de ser un ferment crític de la nostra societat, sense convertir-se *mai* en una de les parts d'un conflicte social.

Memòria vida de la nostra Església i de la nostra pàtria va començar a ser-ho Don Vicente, com ja he dit, des de molt prompte.

1. *Memòria viva dels anys trenta.* En 1929, en les vespres de la caiguda de Primo de Rivera, se celebra a Espanya el primer Congrés Nacional de l'Acció Catòlica, i en l'any 1933 –ja en els anys crucials de la República– quan aquell moviment es rellança a Espanya davall la direcció d'Ángel Herrera, cinc joves sacerdots són seleccionats per a fundar a Madrid la Casa del Consiliari. Recorren Espanya entre 1933 i 1936. Un d'ells és Don Vicente Enrique (li deien així). Conserve uns apunts fidedignes del temps –cite alguns fragments de l'any 1935– que ens recorden com veia els problemes i les urgències del temps el jove prevere de vint-i-vuit anys:

«*Primer* –explica als seus auditors sacerdots–, campanya per la cultura religiosa. | El catolicisme a Espanya està més arrelat, més estés que en altres països, però és més ignorant, està menys format». (Parla seguidament de l'educació cristiana, per a tornar a afirmar:) «*Tercer*, solució cristiana del problema social, que ha de ser urgent i immediata... els catòlics en la qüestió social duem quaranta anys de retard... Havent-se fet veure als obrers en el sacerdot i el *señorito* els seus majors enemics, és clar que la reconquesta de l'obrer ha d'ésser per l'obrer mateix. Intentar el contrari seria suscitar recels, dubtes. *Quart*. Premsa catòlica, mitjà importantíssim i necessari (d'acord amb allò que “el món té el cervell de paper; no pensa, sinó el que pensen els periòdics; no diu, sinó el que els periòdics diuen”), és desitjable que en cada província hi haja un periòdic catòlic, ben informat, digne de poder recomanar-se. Si és roïn en aquest sentit, amb quin dret exigirem que es llija? Per açò, deure de l'Acció Catòlica és: a) Formar periodistes catòlics. Existeix ja a Espanya l'escola de periodisme d'El Debate; però no tots els que en ella es formen són aprofitables...».

La formació el preocupa prioritàriament. Al·ludint al contemporani exemple de l'Acció Catòlica Italiana en la Itàlia totalitària de Mussolini, insisteix que es va anar conquistant lentament els joves, formant-los en sòlida doctrina. «Ve la lluita amb el feixisme, –afirma– més temible encara

que la sostinguda amb el socialisme, i ni tan sols un va desertar de les files de l'A.C....»⁴.

La imatge que ofereix llavors Don Vicente és la d'un clergue típic del temps, però realment il·lustrat. No es fa il·lusions sobre la situació religiosa del país. És conscient que l'estret camí de l'Acció Catòlica de l'època condueix entre els vòrtex del socialisme i el feixisme. L'al·lusió a aquest, en la forma indicada, és poc freqüent en la literatura eclesiàstica de l'època. S'anticipen ja alguns temes, que seran aprofundits per la seua posterior experiència com a bisbe de Solsona.

2. Memòria viva dels anys cinquanta: preparant l'esperit del Concili. El Vaticà II, esdeveniment excepcional, va resultar de tals proporcions i tan sorpresiu, que pot fer-nos oblidar que el seu treball i les resultants constitucions i declaracions van ser precedits i com postulats per l'acció de tot el poble de Déu, de les seues bases, dels seus teòlegs, dels seus bisbes en el seu pastoral quotidiana. Pel que es refereix a l'Església d'Espanya en els anys cinquanta| adverteix amb sagacitat el professor Cazorla: «...la unitat quasi monolítica mantinguda durant moltes dècades i recolzada i recolzant el poder polític, va començar a trencar en l'interior del sistema eclesial a partir dels anys cinquanta, precisament per pressions provinents des dels nivells més baixos». El mateix cardenal confessarà en 1981 a Martín Descalzo:

«Tot un món de coses que valien abans de la guerra i que van semblar mantindre el seu valor en la primera postguerra...van començar a entrar en fallida cap a 1945».

El llavors bisbe de Solsona pertanyia en 1950 a aquella elit escassa, que ja llavors percebia la sorda reprensió de massa i clergues, que no inventen el canvi però l'incorporaven en la seua «memòria» i així

---

⁴ Els apunts d'aquestes conferències van ser presos diligent i mnuciosamente per Salvador Cánovas, alumne llavors de 2º de Teologia i publicats sota el títol *La setmana del consiliario* en *el B.O.I.* de la diòcesi de Cartagena del 8 de juliol de 1935, pàg. 268-299, els textos citats, pàg. 275-276 i 282.

comencen a contribuir-hi. Publicades precisament en 1950 van ser dos de les més decisives pastorals de Don Vicente: *La actuación sacerdotal* (datada al desembre de 1949)|| i *El pan nuestro de cada día dánosle hoy* (datada al febrer de 1950).|| Citaré de la primera tota una seqüència de frases. No podent entrar en l'anàlisi contextual, còrrec el risc conscient de descontextualitzar-les, però espere que el seu conjunt ens suggerisca una continuïtat en la memòria de l'Església espanyola, que molts corren el greu risc de desconèixer més del nivell just i fins i tot «políticament convenient». Cite aquesta seqüència:

«El fenomen ha estat estrany i trist –constata el bisbe de quaranta-tres anys–,|| encara que molt alligonador. L'ambient de croada i de reacció contra el laïcisme no ha quallat en el nostre poble. L'ambient oficial ha canviat; però l'ambient real del nostre poble, no. Va haver-hi un parèntesi que semblava afalagador.|| Va semblar per un moment que s'havia produït una reacció real i veritable,|| àmplia i nacional, de tipus religiós i cristià. Però no ha estat així. Es va tancar el parèntesi i l'ambient dels nostres pobles en l'ordre religiós i moral no ha canviat. Que aquesta és precisament la raó més poderosa per al nostre pessimisme [...] I és que no resulta fàcil canviar de cop un ambient o uns costums, ni encara havent-hi pel mig una guerra [...] Tot això ens demostra, i al nostre judici amb bastant evidència, *que l'ambient religiós i cristià de fa vint-i-cinc anys era un ambient fictici; un ambient que no responia a la realitat del moment present. Era l'ocàs d'una tradició gloriosa; les restes d'unes conviccions i d'uns costums que havíem perdut; era una tradició, però convertida ja en rutina...*».⁵

Publicada un mes més tard, la pastoral *El pan nuestro de cada día* va significar en l'ordre socioeconòmic i polític el mateix que l'anterior en el sociocultural i religiós:

«No podem callar... Arriben fins a les nostres oïdes els clams de la multitud [...] No són pocs els que s'han enriquit desafortadament en aquests darrers anys i [...] viuen una vida eufòrica [...] Eixes rialles no poden apagar els clams de la munió que pateix fam i que viu en la misèria [...] La major part dels obrers tenen fam de pa i els manquen moltes coses necessàries».

---

⁵ «La actuación sacerdotal», *B.O.E. del Bisbat de Solsona*, febrer de 1950, pàg. 77-141; els textos citats, pàg. 93-94. Don Vicente feia abundant ús en aquesta pastoral de l'article del P: JESÚS Mª GRANER, S.J., «Nuevo apostolado en Francia», *Razón y Fe*, 140 (1949) 362-379.

«Avui, no ens enganyem, [...] són molts els que miren amb prevenció i recel les organitzacions de l'Estat i àdhuc les organitzacions de l'Església [...] bona part dels obrers, i fins i tot de la classe mitjana, no creuen en les bones intencions del Govern ni en la sinceritat dels bisbes,| perquè a tots ens jutgen amb el mateix criteri i a tots ens arriba el seu recel, la seua prevenció, potser el seu rancor [...]»

«No volem que pese sobre la nostra consciència ni la seua desnutrició, ni encara menys la seua apostasia, i qui sap, ni la seua mateixa desesperació.»⁶|

Per l'esplèndid castellà, senzill i directe d'aquestes pastorals, el jove monsenyor començava a merèixer una butaca en la Real Academia de la llengua, i per descomptat es guanyava la permanència en la diòcesi de Solsona divuit anys i aconseguia –també és veritat– que en una setmana el pa racionat arribara més complidament a les classes mitjanes i obreres.

En rellegir aquests textos se'ns il·luminen moltes coses. La que primer ens sorprèn és que, malgrat el xoc immediat que produirà en ells el Vaticà II, uns pocs dels nostres bisbes estaven «a punt de caramel» per al Concili, esperant-lo com la gràcia d'una sorpresa somiada. «En mi mateix anava creixent aquesta manera de veure –confessarà el cardenal–,| però ni jo ho veia clar encara». «Jo seguisc considerant el Vaticà II com la 'gràcia' de ma vida».⁷

Així com hi va haver un temps que parlar dels espanyols i Trento resultava tan emblemàtic com parlar de *Paris et l'amour*, a mesura que han passat i que seguïquen passant anys es veurà més i més clar que no pot entendre's ni l'Església espanyola contemporània, ni l'Espanya del darrer terç del segle XX i el seu trànsit a la democràcia, sense el Concili Vaticà II.⁸

---

⁶ “El pan de cada día, dánosle hoy...”, *B.O.E. del Bisbat de Solsona*, març de 1950. Advertisc que en aquest document, per a aconseguir una impressió sintètica, he variat en algun moment l'ordre d'alguns paràgrafs.

⁷ J.L.MARTÍN DESCALZO, *Tarancón...* op. cit., p. 113.

⁸ En la meua *laudatio* de 1984 vaig comminar al cardenal: «Ajudar que açò ocorrega és una de les hipoteques que pesen sobre les seues urgents *Memòries*, eminència».

He de saltar des del Vaticà II a setembre de 1971, quan se celebra l'Assemblea Conjunta de Bisbes i Sacerdots. Va ser aquest un dels fenòmens més decisius de la *transició real*, que va començar a les fàbriques, a les universitats i a les esglésies, uns quants anys abans que els heralds de la *transició institucional* pogueren proposar-la formalment al país. Per la real importància d'aquesta assemblea, tant des d'entorns de l'Església com des del poder polític de la dictadura, es va intentar sufocar-la i desacreditar-ne les conclusions. Encara que el cardenal insisteix que ell no *va canviar res*, el seu interès pel clergat en la situació sociocultural i sociopolítica d'aquells anys va quedar manifest en les reunions de la C.E.E., en el Congrés internacional de Chur, i en el sínode dels bisbes de la tardor de 1971. El seu interès, primer, va contribuir a fer possible la celebració de l'Assemblea conjunta. Doncs era aquesta una peremptòria necessitat i desig del clergat espanyol, al que la jerarquia va prestar un insòlit marc de confiança, i allí estava Don Vicente –amb altres importants, sens dubte– com a catalitzador d'aqueixa confiança.

Sense els resultats d'aquella assemblea serien impensables dos dels documents més importants en l'existència contemporània de l'Església espanyola: les *Orientaciones para el apostolado seglar* (desembre 1972) |i, sobretot, *Iglesia y comunidad política* (gener 1973).⁹ Amb eixos dos documents es formalitza la ruptura, sòbria però ferma, d'aquella «harmonia preestablida» entre Església i Estat, que s'havia produït de fet en la Carta Col·lectiva de 1937, el recolzament extemporani de la qual havia consumat el concordat de 1953. Però ni eixos fruits ni molts altres |importants per a la normalitzada existència d'una Església lliure en una societat lliure, hagueren tingut lloc, si Don Vicente –en els darrers dies de febrer i primers de març– no haguera salvat l'esperit de l'Assemblea Conjunta d'un tan crític

---

⁹ JESÚS IRIBARREN (ed.), *Documentos colectivos del Episcopado español (1870-1974)*, Madrid, 1974, 493-520 i 520-554.; ALFONSO ÁLVAREZ BOLADO, “Introducción”, en *Teología Política desde España*, Desclée, Bilbao, 1999, p. 23-25.

com confús document romà la procedència real del qual encara està per aclarir.¹⁰ El nostre cardenal va volar immediatament a Roma per a ajudar el «canvi» a sortejar un seriós contratemps. Ho va fer com va saber i el papa Pau VI, molt *montinianament* el va ajudar en el tràngol. A la seua tornada de Roma el van triar president de la Conferència Episcopal i ho va ser per tres vegades seguides fins a 1981. Poc després del seu primer nomenament com a president va ser nomenat a més arquebisbe de Madrid, circumstància estratègica per al rumb de l'Església espanyola en els darrers anys de la dictadura i primers de la restaurada monarquia.

Hem de fer un altre salt. Han passat tantes coses des de llavors, que vostès potser ja no recorden el 27 de novembre de 1975 (molts de vostès són massa joves per a haver de recordar-ho com a vivència personal). El cas és que, després del seu jurament en les Corts de l'antic règim, el rei Joan Carles volia eixe dia obrir el seu regnat en l'oració, amb una eucaristia demanada per ell «amb una missa de l'Esperit Sant».¹¹ Aquell dia el cardenal va oblidar les ulleres de llegir a casa, cosa que va conferir a la seua mirada una energia cordial i incisiva en dirigir-se al rei. La seua homilia traspuava pertot arreu memòria viva i compartida de quaranta anys d'Església i societat espanyola, memòria ben reflectida i assimilada i, per això, memòria capaç d'augurar un futur. A eixa memòria va servir el cardenal aquell matí amb el seu excel·lent caixé de rector-bisbe. Ell mateix ho confessa: «L'homilia es va preparar amb la consciència de la importància que tenia aquell moment, mesurant cadascuna de les seues paraules».¹² El que l'homilia pretenia ho va expressar el mateix Don Vicente: «Jo pensava que aquell era un moment històric, en el qual calia que quedara molt clar el paper de l'Església. Per això vaig centrar l'homilia en el text bíblic aquell, en el qual es conta la curació del cec per sant Pere,

---

¹⁰ *Ibidem*, p. 21 i nota 14.

¹¹ J. L. MARTÍN DESCALÇ, *Tarancón...*, op.cit., p. 223.

¹² *Ibid.*

quan diu: “No tinc or ni plata, et done el que tinc”. És a dir, a l'Església no cal demanar-li suports polítics o cobertures morals. Açò l'Església ni ho vol ni ho pot donar. L'Església pot donar i està disposada a donar la seua col·laboració cordial en tot allò humà, en tot allò positiu. Però ella romandrà sempre en el seu propi camí. Fins i tot l'Església pot criticar algunes coses, però llavors estarà també en el seu propi camí i mai criticarà per raons polítiques». ¹³

La impressió causada per l'homilia va ser pràcticament unànime. *La Vanguardia* la va resumir bé: «L'Església espanyola va saber dir ahir el que molts pensaven que calia dir. Van ser paraules cristianes, perquè van ser paraules per a una Espanya en la qual càpiguen tots». ¹⁴ De vegades he pensat que en aquell moment aquelles paraules només les podia dir així l'Església. No –ben segur– com un poder desinteressat; però sí com el poder més desinteressat dels existents; aquell els interessos institucionals del qual poden i han de quedar sempre corregits pel seu interès constituent per l'Evangeli.

Quatre anys i mig més tard deixava Don Vicente la presidència de la Conferència Episcopal. Va haver de ser en aquells dies quan Martín Descalzo li va fer unes preguntes, les respostes a les quals adquireixen més sentit, crec, escoltades amb el teló de fons d'aquella comentada homilia dels Jerònims.

Martín Descalzo: «I de la postura de l'Església en aquests anys?»

Cardenal: «Jo estic en conjunt satisfet. Crec que no s'han comès grans errors. Pot ser que l'error estiga en el que hem deixat de fer».

Martín Descalzo: «A la política què li posem: un suspens, un aprovat, un notable, un excel·lent?»

Cardenal: «Jo crec que va servida amb un aprovat».

Martín Descalzo: «I a l'Església en aquests anys?»|

Cardenal: «Entre aprovat i notable, no més.»¹⁵

---

¹³ *Ibid.*, p.224.

¹⁴ *Ibid.*, p.304.

¹⁵ *Ibid.*, p.272.

Potser la qualificació, més aviat modesta, tinga a veure amb aquesta altra estimació:

«Jo no t'oculte que he tornat darrerament a tindre por que tornem a ballar-la i amb el factor religió com a condicionament d'eixa divisió».¹⁶

A l'octubre de 1982 es completaven les «tornes» de la democràcia amb la pujada al poder del primer govern del PSOE. Tot un esdeveniment per a l'Església i la societat espanyola, esdeveniment que torna a mobilitzar la memòria del cardenal, de manera una miqueta premonitòria. Una revista de teologia pastoral li va demanar una contribució sobre *Temptacions i possibilitats del moment*. L'extensa memòria a què m'he referit des de l'inici d'aquestes pàgines li permetia escriure al gener de 1983: |

«Em crec en condicions de poder afirmar que no es pot establir cap comparança entre la situació socioeconòmica de llavors i la d'ara (1936-1983), ni entre el socialisme europeu i espanyol d'aquella època i el dels nostres dies».¹⁷

D'eixa memòria traspua futur:

«Em fa l'efecte... que en la conjuntura present podria realitzar l'Església la seua missió pacificadora d'una manera més eficaç, procurant la unió de tots els espanyols en els temes que açò fóra possible; convertint-se en un gran estímulo humanitzant, que induïra tots els ciutadans a buscar conductes convergents| per a resoldre els greus problemes del país, per damunt de les seues diferents opcions».
«Perquè les grans plagues del moment present –atur, terrorisme, violència política– |no són tan sols realitats sagnants, davant les quals s'imposa una reacció solidària de tots els espanyols. Són també símptomes d'un conjunt de causes que són com les arrels que les estan provocant [...]».

«La unió de tots els ciutadans, per damunt de divergències lògiques, per a atacar de front les arrels que expliquen eixes plagues, seria una gran labor patriòtica, humana i netament evangèlica».¹⁸

¹⁶ *Ibid.*, op.cit., p.250.

¹⁷ CARD. VICENTE I. I TARANCÓN, article citat en nota 3, p.7.

¹⁸ *Ibid.*, pàg. 14-15.

En el pensament del cardenal, tal conducta no significava en absolut un irenisme vague, emocional, confús:

«Moltes vegades –afegia– es col·labora més eficaçment dissentint; fins i tot criticant amb lleialtat. Col·laboració, emperò, que sí que obliga tots els espanyols, i amb especial raó als cristians, a ajudar positivament en els assumptes en els quals no es veu raó per al dissentiment, o quan es tracta d'interessos nacionals que redunden en benefici de tots, encara que podrien enfocar-se instrumentalment des de distintes òptiques».¹⁹

Vicente Enrique i Tarancón moria el 28 de novembre de 1994, fa ja dotze llargs anys. Durant aquests, alguna de les grans tasques que ell assenyalava i considerava crides urgents a la solidaritat de tots els espanyols persisteixen. D'altres s'han transformat significativament, d'altres s'hi han afegit. Seré esquemàtic en al·ludir-les, perquè ni és la meua competència ací, ni tampoc la meua intenció oferir una anàlisi política. El problema de l'atur, lluny de desaparèixer, ha cobrat una amplitud insospitada en convertir-se Espanya en un país d'immigració intensiva i progressiva. L'ambiciós creixement de les «identitats comunitàries» amenaça confondre el problema del terrorisme i dilatar-ne la solució. La violència política ha envaït acerbament la retòrica del debat polític, i aquesta invasió no és innocent respecte al malmet de la convivència. Una por temuda pel cardenal, *que el factor religió tornara a ser un condicionament de la divisió nacional* –al meu judici i al de molts altres– ha fet més evident la seua possibilitat. A aquells que amb actitud sincera i agraïda, cristians i no cristians, hem volgut sumar-nos a aquest homenatge, la nostra adhesió ens deixa un compromís. Perquè la memòria del cardenal Tarancón és memòria viva i pràctica: ens demana que, sense negar els dissentiments que considerem essencials, restaurem i, on calga, innovem

---

¹⁹ *Ibíd.*, p.7.

les actituds creadores per a fer possible i fer créixer la *convivència democràtica*.